

เรื่องจับจองที่ดิน

พระเจ้าพญาเชอ

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

เสนาบดี

กระทรวงเกษตราธิการ

พิมพ์

เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

เรื่องจับของที่ดิน

เสนาบดี กระทรวงเกษตรได้ รับใบ บอก สุ่มเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตตั้ง
วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๖๐ นำเสนอเรื่องจับของที่ดินขึ้นปลูกษา เสนาบดี
กระทรวงเกษตรทรงเห็นว่าเรื่องสมควรเป็นเรื่อง ให้ข้าราชการซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับ
เรื่องที่ดินทราบทั่วกัน เพราะข้อสำคัญ ๆ ที่กล่าวในใบบอกนั้นก็เป็นอย่าง
สำคัญ ๆ ที่มีอยู่ในมณฑลอื่นทั่วไปด้วย

สำเนา ใบบอกสุ่มเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต

ที่ ๑/๒๖๘๓

ศาลารัฐบาลมณฑลภูเก็ต

แผนกออกโฉนดที่ดิน วันที่ ๑๐ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

ข้าพระพุทธเจ้า นายพลโท พระยาสุรินทราชา สุ่มเทศาภิบาลสำเร็จ
ราชการมณฑลภูเก็ต ขอประทานกราบทูลมหาอำมาตย์เอก พระเจ้าพิยาเชษ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยมณฑลภูเก็ตได้ มีการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดประจำเมื่อวันที่ ๑๖
ถึงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ มณฑลภูเก็ตมีความ
เห็นในเรื่องที่ดินที่ใด ทำเป็นประโยชน์แล้ว เช่นที่บ้าน ที่สวน ที่นาเป็น
ต้น เณรที่ยังไม่ได้จัดการออกโฉนด ถ้าเจ้าของที่ดินมีประสงค์จะซื้อขาย

ให้บัณฑิตควรตองรับหนังสือสำหรับที่เสียก่อนจึงจะทำหนังสือสัญญา ซื่อ
 ขายได้ ส่วนที่ตนที่ยังไม่ได้ทำให้ ที่เป็นประโยชน์ถึงแม่เจ้าของจะมีใบ
 เขี่ยบย่ำก็ไม่ควรจะทำหนังสือสัญญาซื่อขายให้ กับแพนกดรพากร
 มณฑลมีความเห็นในเรื่องขอจับจองที่ดินว่า ควรเรียกค่าที่หวงห้าม ใน
 ครั้งแรกไว้ละ ๕ สดต่างจึงให้หวง ที่ดินนั้นได้ใน ๓ ปี ต่อไปถ้า
 ทำที่ไม่แล้วจะขอต่อขายต่อไปก็ให้เรียกค่าที่หวงห้ามอีกไว้ละ ๕ สดต่างก็ต่อ
 ไปทุกปี ทั้งแพนกดรพากรมีความเห็นว่าควรให้ มีกฎหมายเด็กประเพณีเรื่อง
 กรรมสิทธิ์ในการปกครองที่ดินด้วย

ที่ประชุมตกลงพร้อมกันเห็นว่า ควรให้ อำเภอมี่อำนาจออกหนังสือ
 สำหรับที่ใด แดให้ต่างอำเภอต่างจัดการออกหนังสือสำหรับที่ใดใบเขี่ยบย่ำ
 ไปที่ตะตำบด กับควรมีประกาศแดของบังคับให้ราษฎรเจ้าของที่มารับหนังสือ
 สำหรับที่ดินในที่ ๆ ทำให้เป็นประโยชน์แล้ว ส่วนที่ตนที่ยังไม่ได้ทำให้เป็น
 ประโยชน์ ก็ให้มารับใบเขี่ยบย่ำ เสียตั้งมีขอ ความตเฮียดในสำเนารายงาน
 ประชุมรวม ๓ ฉบับซึ่งได้ส่งตถวายมา พร้อมกับใบบอกฉบับนี้ กับ
 ข่าพระพุทธเจ้าโต ถวายเป็นแบบเรื่อง รวคำขอ แดแบบ หนังสือ สำหรับ ที่กับ
 แบบประกาศโฆษณาแดแบบบาญชีทะเบียนที่ดิน มาเพื่อเปนทางพระดำริห์
 ถ่าทรงเห็นเปนการสมควร ขอได้ โปรดเกล้า ฯ ให้ มีขอบังคับแดพระราช

บัญญัติหรือกฎเกณฑ์ในเรือนทวีย เพื่อจะได้เป็นแบบระเบียบบรรทัดำเนิน
การต่อไป หรือจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ

(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า พระยาศรีนทรราชา

นายพดโท

สมุหเทศาภิบาล

ประทับตราตำแหน่งมาเป็นสำคัญ

สำเนาความเห็นสรรพากร

ความเห็น

เรื่อง บอังกนมหาทศนโว โดยแปลำประโยชน์

ของสรรพากรมณฑลภูเก็ต

ด้วยเวลาข้าพเจ้าได้สั่งเกณฑ์ทุกจังหวัดแลทุกอำเภอในท้องที่มณฑลภูเก็ต
มีราษฎรแลคนหัดของแต แหยบบย่ำที่ตนวางของ รัฐบาลกันมากจนแตข้าง
เหตุว่าจะ โก่นสร้างทำนาบางจะทำล่วนบาง เมื่อรัฐบาลได้ออนุญาตที่ตน
ให้ความประสงค์ของผจองหรือผขอเหยบบย่ำไปแต ผจองหรือเหยบบย่ำ
ก็มักเอาไปกตมึงไว้เสีย ซึ่งไม่ โก่นสร้างนาหรือทำล่วนตามเรื่องราวของ
ขอ เมื่อถึงกำหนดไปเหยบบย่ำชาคอายุก็ขอต่ออายุไปเหยบบย่ำออกไปใหม่
เมื่อ เป็นเช่นนผขอเหยบบย่ำหรือจบจอง ก็มึงแต่จะหาประโยชน์ ในทางอื่นเช่น

ที่เหมืองเป็นต้น การที่หวงห้ามที่ไว ไตเช่นนี้ก็ไม่คงคงลงทุนลงรอนมากมาย
 อย่างใด รวมขอกับรัฐบาลคราวหนึ่งก็ต้องเสียเงิน ๕ บาท ๗๕ สตางค์
 เท่านั้น จะเป็นที่ดี ๕๐ ไร่หรือ ๑๐ ไร่ก็เสียเท่านั้น ฝ่ายรัฐบาลที่ยอม
 ให้จบจงบงที่ดินก็มีความประสงค์ว่าจะให้บ้านเมืองเพิ่มไร่นาเรียกสวนให้มาก
 แต่ผลหาเป็นไปตามคาดหมายไม่ เพราะเหตุว่าผู้หวงห้ามไม่คงเสียประโยชน์
 อะไรก็จะต้องรอนครอนใจรับทำประโยชน์ในที่ดินนั้น แต่ผู้ที่ขอเหยียบย่ำ
 ที่ดิน โกงสร้างนาเวदानน้อยลงมาก เพราะเหตุว่ามีประกาศลงวันที่ ๑๙
 มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๔ ว่าผู้ใดหวงห้ามจงบงที่ดินทำนา แต่ไม่ได้ทำ
 ให้เป็นเนื้อนาภายในกำหนด ๓ ปี ในปีที่ ๓ ผู้นั้นจะต้องเสียเงินค่าที่หวง
 ห้าม ๑ ใน ๘ ของอัตราค่านาในท้องที่นั้น ผู้ที่หวงห้ามบ้าไปทำ
 เป็นนากน้อยลง เพราะจะคงเสียค่าที่หวงห้าม ขอเป็นที่สวนไม่คงเสีย
 ค่าอะไรนอกจากค่าธรรมเนียมเหยียบย่ำ ๕ บาท ๗๕ สตางค์เท่านั้น การ
 จงบงที่สวนตามนิยมขอร้องกันอยู่ในเวदानมีมากทั่วไปทุกจังหวัด เช่น
 ผู้ที่ไม่มทุนรอนพอจะทำสวนได้ตั้ง ๑๐๐ หรือ ๕๐ ไร่เช่นนั้น เวदान
 ก็อาจจะหวงห้ามได้

ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะคิดบงกันไม่ให้หวงห้ามที่ดินไว้
 เป็นที่ว่างมาก ๆ ไต คือ ถ้าผู้ใดจะขอจงบงของหวงห้ามเหยียบย่ำที่ดินก็

ให้ ยื่นคำร้องขอตามระเบียบ แต่ผู้นั้นจะต้องเสียค่าที่หวงห้ามในครั้งแรก
 ไร่ละ ๕ สตางค์เสียก่อน จึงจะมีอำนาจหวงห้ามที่ดินได้ แต่ให้หวงห้ามที่
 นั้นต่อไปได้ ๓ ปี ถ้าผู้นั้นไม่มีความประสงค์จะให้ มีอำนาจในที่นั้น ต่อไป
 ก็ไม่ต้องต่ออายุใบ เขี่ยบย่ำเป็นชาติตอน ที่นั้นกลับเป็นที่ว่างตามเดิม ถ้า
 จะต้องการให้ มีอำนาจหวงห้ามต่อไปอีก หรือได้ ทำค้างอยู่จะทำต่อไปอีกก็
 ต้องต่ออายุใบ เขี่ยบย่ำนั้น แต่ต้องเสียค่าที่หวงห้ามบคต ๓ อีกไร่ละ ๕ สตางค์
 ทุกปี ถ้าจะหักวางแต่ โท่นี่วางแล้ว เพื่อป้องกันมิให้ ผู้หวงห้ามทั้งที่ดินไว้
 หาประโยชน์ในทางอื่น แต่ทั้งนี้จะป้องกันผู้ ที่มากำตั้งน้อยหรือกำตั้งมากหวงที่
 ไว้เกินสมควร แต่การที่จะทำเช่นนั้น ก็จำเป็นต้องมีประกาศหรือกฎเกณฑ์นามัดซึ่งมี
 ส่วนอยู่ในกฎหมายด้วยจึงจะทำได้ ขาพเจาเห็นดังนี้

ขอหารือข้อที่ประชุมว่า จะเป็นผลดีหรือชดของอย่างไรบ้าง

ที่ประชุมตกลงว่า ๑. ควรจะประกาศให้ ราษฎรมารับหนังสือคู่มือใน

ที่ ๆ ระเบียบแล้ว ถ้ายังเป็นป่าให้มาขอรับใบ เขี่ยบย่ำเสีย แต่

การที่ จะออก หนังสือ สำหรับ ที่ดินนั้น จำเป็น ต้องขอ ให้ กระทรวงมหาดไทยขอบังคับ

ประกาศบังคับราษฎร วัตถุประสงค์ว่า เสนอการให้ ค้างอำเภอต่างจัดการไปที่ละ

คำแปล

๒. ขอคำชี้แจงนายอำเภอว่า
ต้องตรวจว่าเป็นที่ทำประโยชน์แล้ว
ตรวจว่า

ก่อนที่จะออกหนังสือสำหรับที่ดินนั้น
ถ้าออกไปเหยียบย่ำก่อนที่จะออกให้

ก. ผู้ขอมีทุนรอนพอ

ข. ต้องหมั่นตรวจตราให้ผู้ขอจับจองทำการจริง ๆ

ค. ในที่คงที่ของตนต้องตรวจว่าที่ชนิดใดควรทำการอย่างไร

๓. ให้นายอำเภอ ปกฤษา กำนันผู้ใหญ่บ้านให้หวงที่ไว้เป็นที่เลี้ยงสัตว์

พาหนะ

๔. ผู้ใดที่มีทุนรอนมากจะขอที่ดิน ๕๐ ไร่ขึ้นไป ให้ขอห่างจากหมู่บ้านราษฎรออกไปให้ห่าง แต่ต้องบังคับให้ บุกหักเด้าไม้แก่นด้อมรั้วให้เป็นหลักถ่านกั้นอาณาเขตร์แต่ให้ บองกัน โคกระบือได้ ดวย แต่ต้องให้ได้ยค่าภาคหลวงไม้

๕. การด้อมรั้วกั้นอาณาเขตร์ควรออก กฎหมายบังคับให้ผู้ขอ จับจองต้องทำตามกฎหมาย

ส่วนในเรื่องเรียกค่าธรรมเนียม การจับจองที่ดินและการ ออกไปเหยียบย่ำนั้นมณฑลได้ มีไป บอกล่ง ความเห็นไปหาหรือ กระทรวงเกษตร โดยไป บอกลที่ ๕๒/๕๓๙๑ ลงวันที่ ๓๑/๗/๒๔๕๙ กับไปบอกลที่ ๕๘/ ๖๐๕๗ ลงวันที่ ๒๗/๘/๒๔๕๙ แล้ว ควรขอฟังต่อไป

๑๖/๔/๒๔๖๐

สำเนาความเห็นแพนออก โฉนด

ความเห็นมณฑล

แพนออกโฉนด เรื่องออกหนังสือสำหรับที่

แต่ทำหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดิน

การที่กรมการอำเภอทำหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินอยู่ในเขตนี้ บางรายหาได้ มีหนังสือสำคัญเดิมสำหรับที่ดินไม่ เป็นแต่บอกจำนวนกว้างยาวของที่ดินลงไว้ ในสัญญา อาจจะทำให้ผู้ขายของนำเอาที่ดินของผู้อื่น หรือที่ว่างเปล่า เช่นที่ป่า รวมลงในที่ดินของตนไปทำหนังสือซื้อขายได้ ทั้งเป็นหนทางที่จะหลีกเลี่ยงในการเสียค่าธรรมเนียมโฉนดด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่า

๑. ที่ดินที่มีเจ้าของทุก ๆ รายในท้องเจ้าของได้ทำเป็นประโยชน์แล้ว เช่นที่บ้าน ที่สวน ที่นา เป็นต้น ถ้าเจ้าของจะมาขอให้อำเภอทำหนังสือซื้อขาย ก็ควรอำเภอจะแนะนำให้ทำหนังสือสำหรับที่เสียก่อน เมื่ออำเภอได้ไปไต่สวน ระวังประกาศ ออก หนังสือ สำหรับที่ ให้แก่เจ้าของตามระเบียบแล้ว จึงทำหนังสือสัญญาซื้อขายให้ เว้นแต่หากที่ดินในตำบลใดอยู่ในเขตที่เจ้าพนักงาน กอง โฉนดได้ประกาศ หมาย เขต แล้วอำเภอไม่ควรออกหนังสือสำหรับที่ให้ นอกจากจะได้รับทราบจากกอง โฉนดว่าที่รายนั้นกอง โฉนดยังจัดการออกโฉนดให้ไม่ได้ เพราะเหตุติดขัด เช่นยังไม่มระวางแผนที่รายละเอียดเป็นต้น

๒. ส่วนที่คั้นที่ยังไม่ได้ทำให้เป็นประโยชน์ใด เช่นที่ฆ่าหรือที่วาง
เป็นคั้น ถึงแม้เจ้าของจะมีใบเหยียบย่ำก็ไม่ควรที่อำเภอจะออกหนังสือ
สำหรับที่แต่ทำหนังสือสัญญาซื้อขายให้ จนกว่าจะได้ทำให้ คั้นเป็น
ประโยชน์

ตามความเห็นที่กล่าวแล้ว จะเป็นการสมควรหรือประการใดขอ
ความดำริห์ในที่ประชุม

ที่ประชุมตกลงว่า ขอให้อำเภอมีอำนาจออกหนังสือสำหรับที่ใด ชาวคราว
จนกว่าจะได้รับโฉนด ให้ร่างแบบหนังสือสำหรับที่ไปขออนุญาตกระทรวง
นอกจากนี้ ให้ถือตามที่ประชุมได้ตกลงกันแล้ว ตั้งมั่งแจ้งอยู่ในท้ายรายงาน
ขอหารือของแผนกสำรวจการ เรืองบอังกั้นผู้หากคั้นไว้ โดยแปล่าประโยชน์
นั้น

๑๗ / ๔ / ๒๔๖๐

สำเนาความเห็นกองแร่

ความเห็นกองแร่มีมติว่า

เรื่อง ควรเลิก กฎหมาย และประเพณี ที่ถือกันว่าถ้าผู้ใดหักวาง
ถางพงและปลุกสร้างพืชพันธุ์ลงไปโดยไม่ได้ รับหนังสืออนุญาต
จากรัฐบาลแต่มีกรรมสิทธิ์ในทางปกครองถือว่าผู้ ที่ทำเรื่องราວ
มา ขอจับของภายหลัง สำหรับจังหวัดที่มี การทำเหมืองแร่เจริญ

แล้วนั้นเสีย

ด้วยมคตพพาทกนด้วยเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยได้ปกครองมา กับเรื่อง
 กรรมสิทธิ์ระหว่างผู้ใด ยื่นเรื่องราวขออาชญาบัตร ผู้ขาดตรวจแร่และ
 ประทานบัตร ทำเหมืองแร่อยู่เนื่อง ๆ ทำให้เป็นที่ยุ่งยากแก่เจ้าพนักงานฝ่าย
 ข้าราชการที่องค์ทำการได้ส่วนนี้มาก เรื่องชนิดนี้ได้ เกิดฟ้องร้องกันจนที่ศาล
 อยู่เนื่อง ๆ ในข้อปัญหาที่ว่าฝ่ายหนึ่งอ้างว่าได้ปกครองและปลูกต้นไม้
 ในที่ดินก่อนที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ ขออาชญาบัตร ผู้ขาดตรวจแร่และประทานบัตร
 ทำเหมืองแร่

กิจการที่จะได้ส่วนว่าฝ่ายหนึ่งได้ปลูกต้นไม้แต่เมื่อใดนั้น ท่านที่
 อยู่ในที่ประชุมทุกท่านคงเห็นพ้องกันว่า ที่จะให้ ได้ความจริงแท้เป็นของ
 ยากที่สุด เพราะฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะแสดงว่าเขาได้ปลูกพืชพันธุ์ผดงนาม
 แถวซึ่งไม่มีใครจะจำวนเดือนนี้ได้ ถึงแม้จะเห็นเขาปลูกจริงก็

อีกประการหนึ่งผู้ทมิเจตนาขอ โกงต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ก็อาจจะเอาต้นไม้
 ขนาดเรื่องมาปลูก และอ้างว่าได้ปลูกตั้งแต่เมื่อใดนั้น แต่ความจริง
 ก็ฟังปลูก ซึ่งเป็นกรยากที่จะได้ส่วนให้ ได้ความจริงในเรื่องนี้ ฝ่ายผู้
 ยื่นเรื่องราวขออาชญาบัตรผู้ขาดตรวจแร่ หรือประทานบัตรทำเหมือง
 แร่นั้น ทางกฎหมายแร่ได้บังคับอยู่เต็มที่แล้ว ถ้าเขาไม่ได้ ยื่นเรื่องราว
 ขอเป็นหลักฐานแล้วรับอนุญาตแล้วเขาก็ทำเหมืองไม่ได้

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่า ถ้าได้ มกฏหมายเลิกประเพณีการปกครองที่ดิน
 โดยไม่มีหนังสือกรรมสิทธิ์ประกอบกับที่ดินเป็นหลักตามเดิยแล้ว และต่อ
 ไปตามใดคือ การถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน ต้องยื่นเรื่องราวขอและรับหนังสือ
 อนุญาตจากรัฐบาลก่อนจึงจะปลูกสร้างบ้านเรือนหรือพืชพันธุ์ผลัดงได้ ถ้าผู้
 ใดขึ้นปลูกลงไปก็ไม่มีกรรมสิทธิ์เช่นนี้จะปลดเปลื้องความลำบากของเจ้าหน้าที่
 ฝ่ายราชการและตุลาการลงไม่น้อย

ที่ประชุมตกลง ควรขออนุญาตกระทรวง ให้เอาโฉนดมีอำนาจออก
 หนังสือสำหรับทำให้ ดังที่ตกลงกันแล้วในท้ายรายงานข้อหาหรือของแพนท
 สรรพากร เรื่องบอังกณผู้หาที่ดินไว้ โดยแปล่าประโยชน์นั้น

๑๗/๔/๒๔๖๐

เสนาบดีกระทรวงเกษตรกรรมเห็นว่า สรรพากรมณฑลภูเก็ตเป็นผู้ใหญ่พริบ
 รุ้จักการบ้างจนเป็นที่พอใจโดยนัย ทรงนิยมเห็นด้วยกับความเห็นของสรรพากร
 ผู้นั้นมาก เพราะทรงทราบความเรื่องอยู่บางแล้วก่อนนั้นมา จึงขอตั้ง
 เรื่องขึ้นใหม่เพื่อให้ข้าราชการได้ ไตร่ตรองดังนี้ คือ

ผลประโยชน์ของเมืองไทยชี้ให้เห็นว่า ถ้าที่แผ่นดินในพระราชอา
 ณาจักรเป็นที่ทำประโยชน์ไปแล้วได้เท่าใด ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่
 บ้านเมืองก็มากขึ้นเท่านั้น ที่แผ่นดินในพระราชอาณาจักรที่ทิ้งไว้เปล่ามีมา
 เท่าใด ผลประโยชน์ของบ้านเมืองก็ขาดไปเท่านั้น เพราะเหตุนี้เห็น

หน้าที่ของข้าราชการจะต้องเพียรให้คนจนทำที่ดินให้มีประโยชน์แก่บ้านเมือง
ได้อย่างมากที่สุด จะเป็นความชอบ

การที่เรียกว่าที่ดินแห้งใดที่ทำงานเป็นประโยชน์แก่แผ่นดินนั้น บ้างได้
เป็น ๒ ชนิด ๆ หนึ่งที่ดินแห้งได้ประโยชน์โดยตรง คือ ที่เก็บภาษีค่าที่ดิน
เช่นอย่างค่านา ค่าอากรสวน อีกชนิดหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน
ทางอ้อมเป็นประโยชน์ ไม่ใช่โดยตรง คือ ไม่ต้องเสียภาษีที่ดิน แต่แผ่นดิน
ได้ประโยชน์โดยทางอ้อมเช่นอย่างที่เคยกล่าวไว้ เช่นคนเลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่
เพราะได้เบ็ดไก่สำหรับราษฎรรับประทาน คนเลี้ยงโคกระบือได้เป็นอาหาร
และเป็นพาหนะแก่ราษฎร ที่ตั้งโรงการเช่นอย่างโรงสี, โรงช่างไม้ ซึ่งเป็น
ประโยชน์ต่าง ๆ แก่รัฐบาลบ้างแก่ราษฎรบ้าง ไม่ต้องพรรณาดำเหตุให้ ยึด
ยาวไป คงเข้าใจได้แลดู และที่ดินเช่นปลูกบ้านสร้างเรือนมีต้นนามหญ้า
แต่สวนดอกไม้บางต้นพออดดมควรร ถึงแม้จะไม่ไต่เสียภาษีที่ดินเท่าใด
ก็คิด ก็เป็นประโยชน์แก่ราษฎรสำหรับพักอาศัยให้ ได้ความผาสุก จะได้
มีใจคิดทำมาค้าขาย ซึ่งเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน โดยทางอ้อมบ้าง โดยทางตรง
บ้างเต็มอไป เพราะเหตุนี้เมื่อผู้ ไต่ได้จับที่ดินไว้และได้ทำให้ มีประโยชน์
เช่นดังความมาแล้ว จะเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน โดยตรงก็ดี โดยอ้อมก็ดี
เด่นาบตกระทรวงเกษครถคิดว่าที่เหล่านี้ไม่ควร ให้ขาดจงหรือขาดกำหนดอะไร
ได้ เป็นคนให้ควอย่างดังนี้ มีคนของทั่วไป ๕ ไร่เป็นคน ได้ปลูกโรง

งานเช่น โรงช่างไม้ มีบ้านสำหรับเจ้าของอยู่และบ้านสำหรับกต้อย มี
 ถ้ามามสำหรับวงเตนบางเตกนอยเช่นนแดดว ต้องถือวาคนณน ไตทาทตน
 ให้เป็นประ โยชน ถ้าได้รับใบของไวแตวก็ไมเรียกวาชาตอง ตัวอย่าง
 อิกชนิดหนึ่งก็คือ คนจับของที่ไว ๑๐๐ ไร่ ปลกกถวยดงไว ในที่คน
 นนไรตเตนเช่นน ก็เห็นไตวาคนทจับของที่ตนรายนนี้ ไมไตตงใจจะ
 ทาให้ ที่คนมีตประ โยชน เพราะเหตุวาคนกถวยตนหนึ่ง ในไรหนึ่งไมตม
 กีบควร เจ้าของที่ตนรายนทาแกรัฐบาดเหมือนอยางตอเตน จำเป็นที่
 ราชการจะตองปราบปรามเตียอย่าให้เป็นตัวอยางไต โดยอยารับรองวา
 ณนไต ทาทให้ มประ โยชน

สาเหตุตั้งฎา รัฐบาด สยาม จึง อนุญาตให้คนจับที่ตนไต โดยคิดราคาค่า
 ธรรมเนียมอยางถูกไมคิดเขาอยางแรง ก็เพราะเหตุวารัฐบาดสยามมีความ
 ประสงค์ จะให้ ที่คนในพระราช อาณาจักร เป็นที่ตนที่ไต ทาเป็นประ โยชน ซน
 แตวใหมาก เช่นที่ไตกดาวมาแตวชางบนนนี้ การัฐบาดจะเรียกวา
 ธรรมเนียมแพงก็เกรงวาคนจะกถวยจับของที่ตนไป และคนยากจนจะไมมีเงินจับ
 ของที่ไตตวย จึงไตคตค่าธรรมเนียมไวอยางนอย ทงนเป็นความคตทต
 แตมทางเตียไตตงนคอ คนจับของที่ตนไวมาก แต่ไมทาให้ ที่คนมีประ
 โยชน จนอาจมีคนจับที่ตนไวทงหมดเขตร้หมดจังหวดไมมีเหลือ เกบหนึ่งไว
 เตบ ๆ กระทบให้ตมความตงใจจริง ๆ หากไตไต ทางเป็นเช่นนจกกระ

ทำให้ความตั้งใจของรัฐบาล มีผลกระทำให้รัฐบาลเสียหาย ที่รกร้าง
ที่ควรเป็นที่ดีมบูรณ์แล้วก็ยังคงต้องเป็นที่รกร้างต่อไป

การจับที่คนนั้น เป็นเรื่องเก่าแก่มากกว่าเรื่องออกไปเหยียบย่ำไปของหรือ
โนนต ขอให้คิดถึงพงษาวดารเดิมว่าเมืองไทยนี้มีมานานแล้ว และ
ก็มีคนอยู่ในเมืองมานานด้วย คนที่อยู่ในเมืองไทยนี้ ไม่ได้ลอยอยู่
บนอากาศ คนต้องคิดตนอยู่เต็มอ เมื่อคนอยู่บนที่ตนแล้ว ก็เป็นนิสัย
ของคนที่จะปลูกกระท่อมปลูกเรือนสำหรับกันฝนกันแดด แต่เกิดมาเป็นคนแล้ว
ก็ต้องหม่อมอยาก จึงต้องเพาะต้องปลูกเพื่อได้ผลสำหรับให้ อิ่มหน้าชาว
วิธออกไปเหยียบย่ำตราแดงหรือหนังสือสำคัญอื่น ๆ นั้น ต้องเป็นวิธที่
เกิดขึ้นภายหลังเมืองไทยมีคน เราจะไม่ไต่ถามวิธออกไปหนังสือสำคัญที่คน
ในเมืองไทยก่อนหม่อมคน เพราะเหตุอันจึงคิดว่าตามธรรมดาแล้วคน
จับที่คนทำการเพาะปลูกหรือทำประโยชน์เกิดขึ้นก่อน แล้วจึงไต่รับหนังสือ
สำหรับที่ตนคือภายหลัง และเพราะเหตุอันจึงออกกฎหมายไม่ได้สำหรับให้ยก
กรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ตนที่ไม่มีหนังสือสำคัญตั้งที่กองแร่ได้แนะนำ กองแร่
ไม่ได้ คิดถึงซึ่งจะมีผลร้ายแต่ร้ายไต่ด้วยตงนคอ ราษฎร โดยมากใน
เมืองไทยเดี๋ยวนี้ไม่มีหนังสือสำคัญในมือเลย ราษฎรไต่ทำการเพาะปลูก
หรือทำประโยชน์ในที่นั้นมาตั้งแต่ครั้งบุ๋ยาคายายเป็นลำดับ ไม่มีหนังสือ
คู่มือ ก็เพราะเหตุว่าเป็น โทษของรัฐบาล ไม่ใช่โทษของเจ้าของที่ตน

เจ้าของที่ดินอยากได้หนึ่งร้อยไร่จะขาด แต่รัฐบาลไม่มีเจ้าพนักงาน
 พอดีจะแจกหนึ่งร้อยไร่ให้คนใดคงแต่ไปรายนมาจนถึงกาลสมัยทุกวันนี้ กองแ
 ระตง ไทษราชวรฤา เดี๋ยวนี้ที่กระทรวงเกษตราธิการเห็นว่า ถ้าจะยกกรรมสิทธิ์
 ของคนพวกนั้นแล้ว คนไทยจะตกเป็นไฟด้วยความอยุติธรรม

เดี๋ยวนี้ที่กระทรวงเกษตราธิการทรงนิยมราษฎรที่ใดทำการเพาะปลูกหรือทำประ
 โยชน์ ในที่ดินเดิม ถึงจะไม่มีการตั้งจำคุกด้วยก็ไม่ใช่ คน
 พวกนี้ควรได้หนึ่งร้อยไร่ก่อนคนพวกอื่นสำหรับเขตรที่คน ที่ใดทำให้
 เป็นประโยชน์นั้นแล้ว ที่ดินเช่นนี้ควรได้รวมโฉนดซึ่งเป็นหนึ่งร้อยไร่
 ชนิดหนึ่งที่ไม่ขาดของ แต่ข้อออกโฉนดเดี๋ยวนี้มันเป็นวิธีที่ใดคงจนคงแต่
 ครึ่งเจ้าพระยาเทเวศร์ไปเดี๋ยวนี้ที่กระทรวงเกษตราธิการ คือจะออกโฉนดไปดอยๆ
 ไม่ได้ คงทำแผนที่พโยกพิกัดเรียกว่า “แผนที่โคะระวาง” หรือ
 “กาแลด์แตรดเซอร์เว” เดียวกัน การทำแผนที่ชนิดนี้กินเวลาและกินเงิน
 ซึ่งรัฐบาลคงไม่ยอมให้ทำให้เต็มที่เต็มที่ทางใด เราจึงคิดมากไปไม่ได้นัก
 ที่ ในแผนที่โคะระวางอยู่แล้ว ควรให้ออกโฉนดแก่เจ้าของที่ดินเฉพาะ
 แต่ผู้ซึ่งได้ทำประโยชน์แล้วอย่างเร็วที่สุดที่จะทำได้ จะเร็วเพียงใดนั้น
 คงแล้วแต่เจ้าพนักงานทำแผนที่นั้น ใด และของแล้วแต่เจ้าพนักงาน
 ออกโฉนดจะทำการได้ส่วนตามพระราชบัญญัติที่ดินปี ๑๒๗ ได้ด้วย ใน
 ที่ดินรายใดที่มีโคะระวางแล้ว หรือยังไม่โคะระวางก็ได้ แต่เป็นที่
 ว่างอยู่ ตามสัญญาฉบับของแล้ว ควรทำดังนี้

เจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่อำเภอออกไปเหยียบย่ำให้ ได้ จะให้
 มากน้อยเท่าใดก็แล้วแต่คุณวุฒิของผู้ที่ขอนั้น จะทำให้เป็นประโยชน์ได้
 เพียงเท่าใดในเวลาไม่ให้ชักเกินสมควร ตามนิสัยความโลภของคนแล้ว
 ก็อยากจะได้ ที่ไวมากกว่าที่ตัวเองรู้แล้วว่าจะทำให้เป็นประโยชน์ได้ ถ้า
 จับที่ดินทางมณฑลหรือทางพระราชอาณาเขตได้ คนทุกคนก็จะชอบเป็น
 เจ้าของผู้เดียว แต่คนในเมืองไทยมีมากกว่าคน ๆ หนึ่ง จึงต้องแบ่ง
 บันกันไป จะอนุญาตให้คน ๆ หนึ่งหวงที่ดินไว้จนคนอื่นหาที่จะวางคืนไม่
 ได้เช่นนี้แล้ว ก็เป็นเรื่องอยุติธรรม ทั้งเป็นเรื่องผจญประโยชน์ของ
 บ้านเมืองด้วย ด้วยประโยชน์ของบ้านเมืองนั้นต้องการให้ ที่ทุกแห่งเป็นที่
 ประโยชน์ เรื่องอยุติธรรมที่สุดที่มันชนแล้วหนักคือ ราษฎรได้ทำที่เป็น
 ประโยชน์ ชนแล้ว แต่ไม่มีหนังสือสำคัญในมือ เกิดมีผู้เคี้ยวขึ้นคนหนึ่ง
 ต้องคนรู้จักกฎหมายเกินกฎหมาย ถือว่าราษฎรเหล่านั้นไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน
 จึงวิ่งไปขอหนังสือสำคัญที่อำเภอ จับที่ดินที่ที่ราษฎรได้ทำเป็น
 ประโยชน์ ไว้นั้นแล้ว แล้วก็คงจะว่ากับราษฎรเหล่านั้น ถ้าตามความเห็น
 ของกองแรกแล้ว ผู้เคี้ยวเหล่านี้คิดกลอุบายสำเร็จประโยชน์หมด ถือว่า
 ราษฎรเก็บเงินจากราษฎรได้เหมือนอย่างเปนครูบาดเตี้ยๆ หากกฎหมายไทย
 ไม่ยอมอนุญาตให้ ผู้หนึ่งผู้ใดจับที่ดินที่ ๆ เป็นประโยชน์แล้ว ราษฎร
 ถ้าจะรอดได้ ก็รอดได้ ด้วยกฎหมายบทนี้ เห็นว่ากระทรวงเกษตรฯ ระวังความ

ออกครึ่งหนึ่ง เพื่อให้ข้าราชการเข้าใจกันทั่วหน้าให้ชัดเจน ตั้งชื่อว่าพระราชกฤษฎีกา
 ผู้หนึ่งผู้ใดได้ทำการเพาะปลูกชนในที่ดิน ถึงแม้ว่าจะไม่มีหนังสือสำคัญ
 อะไรแต่เพียงฉบับเดียวก็ตั้งข้าราชการทั้งหลายไม่มีอำนาจให้หนังสือสำคัญแก่
 ผู้อื่น ให้ผู้อื่นนั้นจับทบทวนได้ ถ้าได้ออกหนังสือสำคัญให้ ไปกฎหมาย
 ไม่ถือหนังสืออื่นว่าเป็นหนังสือออกให้ ได้ ในข้อนี้เห็นว่าบทกระทรวงเกษตร
 แห่งประเทศไทย

ตามกฎหมายเดิมแล้ว คนที่ไต่รับใบเหี้ยมบย่านำอำนาจคุ้มครองแต่เพียง
 ๒ ปี แต่มาในสมัยเจ้าพระยาเทเวศร์ ๆ ได้ขออายุใบเหี้ยมบย่านำออกไปเป็น
 ๒ ปี เห็นว่ากระทรวงเกษตรขอให้ข้าราชการทั้งหลายนั่งตรองดูสักที่ว่าใบ
 เหี้ยมบย่านำมีประโยชน์อย่างไรมีได้มีเสียอย่างไร อุปมาเดี๋ยวมที่อยู่ที่แห่ง
 หนึ่ง ๑๐ ไร่เป็นที่ว่างเปล่า นาย ก. หรือนาย ข. หรือนาย ค. จะไปปลูกผัก
 ปลูกแตงตงก็คงไม่มีใครห้าม ด้วยเหตุว่าไม่เป็นเรื่องอันตรายแก่แผ่นดิน
 ก้เมื่อ นาย ก. นาย ข. นาย ค. ปลูกได้ทั้ง ๓ คนแล้ว นาย ก. นาย ข.
 นาย ค. ก็ต่างดีหวงกัน แย่งปลูกผักปลูกแตงของตัวนั้น ๆ จึงได้เกิดมีใบ
 เหี้ยมบย่านำออกให้คนที่คิดเพาะปลูก เพื่อไม่ให้แย่งดีหวงกัน เป็นต้นให้
 นาย ก. ๓ ไร่ ให้ นาย ข. ๓ ไร่ ให้ นาย ค. ๓ ไร่ เป็นว่านาย ก. นาย ข.
 นาย ค. ไม่มีเรื่องจะวิวาทกันอีก ถ้านาย ก. นาย ข. นาย ค. มีกำลังพอ
 ทำการเพาะปลูกได้เต็มเนื้อที่ของตน ๓ ไร่ภายใน ๒ ปีก็ ๒ ปีก็ ๒ ปีก็ ซึ่งเป็น

กำหนดอายุของใบเหี้ยบบ้านนั้นแล้ว นาย ก. นาย ข. นาย ค. ไม่ต้องการใจ
 อีกต่อไป ถึงแม้ว่าใบเหี้ยบบ้านของคน ๓ คนนี้จะขาดอายุแล้วก็ตาม อำนาจ
 ของนาย ก. นาย ข. นาย ค. เป็นอำนาจซึ่งได้เกิดชนจากการกระทำให้ ทน
 เป็นประโยชน์ ชนแล้ว ไม่มีราษฎรผู้อื่นจะมาจับที่ตนได้ เจ้าเมือง
 กรมการผู้ใดเป็นใจให้ผู้อื่นจับที่ตนแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะไปฟ้อง
 จับได้นาย ก. นาย ข. นาย ค. ที่ศาลไม่ได้ ศาลไม่จับได้ให้ ถ้าจะไป
 คดีนาย ก. นาย ข. นาย ค. เขาเองก็เป็นความอาญาฐานบุกรุกทำร้ายซึ่ง
 ในชั้นโบราณเรียกว่า “ กนิชกรราษฎร ” ซึ่งข้าราชการเดิยวันคงรู้แล้ว
 ว่าเป็นโทษร้าย สมัยใหม่หมกกฎหมายอย่างใหม่ ไม่ได้ใช้คำว่า “ กนิ
 ชก ” อีก แต่มีบทลงโทษได้ ไม่เบากว่าโทษชั้นโบราณ

ด้วยเหตุนี้ถ้าคนใดทำให้ ทนเป็นประโยชน์ ชนแล้ว จึงควรได้รับ
 ใบจองหรือโฉนด แล้วแต่จะสะดวกแก่ราชการ ไม่ควรบังคับให้คนมา
 รับต่ออายุใบเหี้ยบบ้านเสมอ ๆ ไป

ถ้าราษฎรได้รับใบเหี้ยบบ้านไว้ประมาณสี่ห้า ๒๐ ไร่ทำเป็นประโยชน์
 ได้ ๑๐ ไร่ เหลืออยู่อีก ๑๐ ไร่ และใน ๑๐ ไร่นั้นเจ้านาทรแล้วว่าเขาจะ
 ทำให้เป็นประโยชน์ได้ ไม่ยากควรให้เขาได้รับต่ออายุใบเหี้ยบบ้านในส่วนนี้
 ไปกว่าเขาจะได้ทำให้เป็นประโยชน์ทั้งหมด แต่ถารู้แล้วว่าเขาทำไม่ได้ ไม่

ควรอนุญาตให้ถือใบเหยียบย่ำอีกต่อไป ราษฎรคนอื่นจะได้เอาดาเข้าทำให้
เป็นประโยชน์ทั่วไป เรื่องผ่อนผันผ่อนยาวในการต่อสู้คดีใบเหยียบย่ำเช่น
นี้จะวางข้อบังคับเป็นเทศาภิบาลขึ้นยาก ต้องพิจารณาไปตามกาละเทศะ

มีเรื่องที่ต้องจำไว้ในใจอยู่อย่างเดียวว่า ตามวิธีของไทยมาแต่ครั้ง
โบราณนั้น คือ จับที่ดินเขาไว้แล้ว อนุญาตให้ ๓ ปีเท่านั้น ด้วย
เหตุนี้จึงมีหนังสือสำคัญ ซึ่งเรียกว่า “ใบจอง”

ใบจองนั้นคือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินซึ่งเจ้าพนักงานชั้นสูง ๆ เป็นผู้ออก
ให้ราษฎร และซึ่งในเวลานั้นกระทรวงเกษตราธิการเป็นผู้ออกให้ส่งมาแต่กรุงเทพฯ
เป็นหนังสือให้อนุญาตที่ดินเป็นสิทธิ์ มีข้อสัญญาว่าต้องให้ทำที่ดินนั้นเป็น
ประโยชน์ภายใน ๓ ปี และอย่าให้ทิ้งให้ขาดประโยชน์ถึง ๓ ปีด้วย
ถ้าไม่ทำให้เป็นประโยชน์ใน ๓ ปีแล้ว กรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นหลุดไปเอง
คือ ผู้หนึ่งผู้ใดจะเข้าไปทำการเพาะปลูกในที่นั้นแล้ว ผู้ถือใบจองฟ้องร้อง
ไม่ได้ หนังสือชนิดนี้เรียกว่าใบเหยียบย่ำ เพราะอายุใบเหยียบย่ำสั้นมาก
เจ้าของที่ดินต้องมากวนเจ้าพนักงานอยู่เสมอ ๆ เจ้าพนักงานไม่สามารภจะรู้
ความจริงความเท็จได้ ๆ ใบจองนั้นจดทะเบียนได้ในทะเบียนโฉนดแผนที่ได้
ด้วย ไม่ชดเชยไรกับวิธีที่ปรากฏในพระราชบัญญัติที่ดิน ร.ศ. ๑๒๗ แต่
การที่จะออกใบจองนั้น จำเป็นของชายุ่เอง ด้วยต้องส่งเข้ามากรุงเทพฯ
หรือต้องมีชาหลวงเดินประเมินที่ดิน กระทรวงเกษตราธิการไม่มีคนไม่มีเงินที่จะ

ทำให้ตลอด ด้รประมวลความตงนี้ คือ ใบเหี้ยบย้านนี้ออกให้เพราะเหตุว่าจะ
ออกใบของแด้ว่าจะกินเวตาชาติวดยคองบอกมายังกรุงเทพ ฯ ส่วนใบเหี้ยบย้า
นนเจาน่าที่ปกครองทองที่ออกไต่เอง ใบของน้อออกให้ ในที่ซึ่งคนยังไม่ไต่
ทำเป้นประโยชน์ ชนแด้ว มีขอด้ญญาเรื่องชาติของ ๓ ปี เพื่อไม่ให้คน
จับที่เขาไวเกบนงเสี้ยให้แผ่นดินเสี้ยประโยชน์ ฯ โฉนดนี้้ออกให้เมื่อไต่ทำ
ให้ ที่ดินน้อเป้นประโยชน์ ชนแด้ว

มาบตงจะไต่ พิจารณาถงความที่ตกตงกัน ในที่ประชุมชาาราชการซึ่ง
ปรากฏท่ายความเห็นสรพากรมณชตถกเก้ต

ความเห็นที่ประชุม

ความเห็นเด้นาบทักกระทรวงเกษตร์

๑. ควรจะประกาศให้ราษฎรมารับ
หนังสือคู่มือในที่ ๆ ทำประโยชน์แด้ว
ถายเป้น ป่าให้มาขอรับใบเหี้ยบย้า
เสี้ย แต่การที่จะออกหนังสือสำหรับ
ที่คนน้อจำเป้นต้องขอให้กระทรวงมหกฏ
ขอรับกับประกาศนงกับราษฎร วิชาที่
จะตำเนนนให้ตางอำเภอถ่วงจัดการไป
ที่ละตำบล

๑. ที่ตกตงว่าควรจะประกาศให้ราษฎร
มารับหนังสือคู่มือในที่ ๆ ทำเป้น
ประโยชน์แด้ว นน ขอหนักตอยแต่ตง
ระฤกว่าถ้าประกาศออกไปแด้ว ราษฎร
จะวิ่งครมาขอหนังสือคู่มือ ที่น
เจาน่า ที่จะไม่ดำมารถ ออกหนังสือให้
กันไต่

ความเห็นที่ประชุม

ความเห็นเห็นว่ามติกระทรวงเกษตร

ที่ประชุมตกลงต่อไปอีก ว่าถ้าเป็น
บ้าให้มาขอรับใบเหี้ยบยาเดี่ยว ที่
ตกลงกันข้างชดกันเสียจริง ๆ กับบรร
ทัดแรก ๆ กล่าวคือที่ ๆ ทำประโยชน์
แล้ว ในบรรทัดนั้นก็ถือว่าเป็นบ้า
ถ้าทำเป็นประโยชน์แล้วเป็นบ้าไม่
ได้ เพราะเหตุนี้ขอตกลงข้อ ๑ จึงคง
เป็นข้อตกลงโดยตลอดไม่ได้ความ

๒. ขอทำสัญญาอำเภอก่อนที่
ออกหนังสือสำหรับที่ดินนั้น ต้อง
ตรวจว่าเป็นที่ที่ประโยชน์แล้ว ถ้า
ออกใบเหี้ยบยา ก่อนที่ จะ ออกให้
ตรวจว่า

๒. คนที่ทำที่ดินเป็นประโยชน์ ขึ้น
แล้วมีอำนาจขอ โฉนดขยดะใบของและ
ใบเหี้ยบยาได้ทั้งหมด แต่ถ้าเป็น
คนฉลาดแล้ว ก็ไม่ขอใบเหี้ยบยา
เพราะใบเหี้ยบยามีอายุเพียง ๒ ปีครบ
อายุแล้วจะไปขอใหม่ ต้องเสีย
ค่าธรรมเนียมอีก ถ้าจะขอหนังสือ
อะไรก็ต้องไปขอโฉนด หรือตราจอง
ซึ่งไม่ตของต่ออายุ ถ้าไม่ได้ โฉนด
หรือตราจองแล้ว ไม่มีหนังสืออะไร

ความเห็นที่ประชุม

ความเห็นเสนาบดีกระทรวงเกษตร

(ก) ผู้ขอมีทุนรอนพอ

ในมือเสียทีเดียวก็ไม่เสียเปรียบอะไร
นัก คนที่จะขอใบเหยียบย่ำนั้นขอ
เฉพาะแต่ที่ๆยังไม่ได้ทำเป็นประโยชน์
ขึ้นแล้ว เพื่อไม่ให้ผู้อื่นเขาแย่งชิง

(ก) ที่ว่าควรตรวจว่าผู้ขอใบ
เหยียบย่ำมีทุนรอนพอนั้นถูกบ้างแต่ไม่
ถูกหมด เพราะบางคนเป็นเศรษฐี
ก็จริง แต่ไม่ได้ตั้งใจจะทำการเพาะ
ปลูกประสงค์แต่จะจับที่เก็บหนึ่ง ๆ ไว้
นาน ๆ ถ้าในเบื้องหน้ามีราคาขึ้นก็ขาย
ให้คนไป ถ้าที่ไมมีราคาแล้วก็ไม่
เสียอะไรนักหนา การเก็บที่มิดหนึ่ง
ไวเช่นนี้ ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นเรื่อง
ตัดประโยชน์ของแผ่นดินสยาม

(ข) กอหมื่นตรวจตราให้ผู้ขอจับจอง
ทำการจริง ๆ

(ข) ข้อ (ข) นั้นดี แต่คงไม่มี
อำนาจอำนาจนั้นประพฤติตามได้จริง ๆ

(ค.) ในท้องที่ของคนที่ตรวจว่า
ที่ชนิดใดควรทำการอย่างไร

(ค) ข้อ (ค) นั้นอาจมีผลร้ายมาก
กว่าผลดี เพราะเจ้าหน้าที่ในท้องที่

ความเห็นที่ประชุม

๓. ให้นายอำเภอ ปกษากำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน ให้หวงห้ามที่ไว้เป็นที่
เลี้ยงสัตว์พาหนะ

๔. ผู้ใดที่มีทุนรอนมากจะขอที่ดิน
๕๐ ไร่ขึ้นไปให้ขอห่างจากหมู่บ้าน
ราษฎรออกไปให้ห่าง แต่ของบังคับ
ให้ปักหลักเสาไม้แก่นตอมรว ให้เป็น
หลักฐานกันอาณาเขตแต่ให้ของกัน
โค กระบือได้ด้วย แต่ต้องให้เสียค่า
ภาคหลวงไม่

ความเห็นเสนาบดีกระทรวงเกษตร

คงไม่มีความรู้ ว่าใน ที่ใดจะ ทำอะไรได้
ผู้วิเศษที่เมืองไหน ๆ ทั้ง โลกหมดคง
จะไม่สามารถทำเช่นนั้นได้

๓. ข้อ ๓ นั้นดี แต่ที่จะให้นายอำเภอ
ปกษากำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น ต้อง
แปลว่าให้นายอำเภอกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ด้วยกันเห็นเท่านั้นเอง ถ้าจะเอา
จริงๆ ต้องปักหลักเขตอย่างแน่นหนา
ประกาศจารึกไว้ ในหลักนั้นว่าที่นั้น ๆ
เป็นที่สาธารณประโยชน์ ไม่ยอมให้
ใครจับจอง

๔. ข้อ ๔ นั้นดี แต่ถอยคำที่ใช้
จะแน่นหนาเกินไป ข้อที่ให้ปักหลัก
นั้นดี แต่ที่จะให้ตอมรวด้วยนั้น
คงแล้วแต่ไชยภมที่ เพราะบางที่
แล้วตอมรวไม่ได้ เช่นนาดุ่มที่กรุงเก่า
เป็นคน หรือทำอะไรที่นาทวมได้
หรือที่มีเขตที่คนอยู่แล้วเป็นคน

ความเห็นที่ประชุม

ความเห็นที่ประชุมกระทรวงเกษตร

๕. การด้อมรูดกันอาณาเขตควร
ออกกฎหมายบังคับให้ผู้ขอจับของต้อง
ทำตามกฎหมาย

ส่วนในเรื่อง เรียกว่า ธรรมเนียม
การจับของที่ดิน แดการออกไป
เหยียบย่ำนั้น มณฑลได้มีใบบอก
ตั้งความเห็นไปหากระทรวงเกษตร
โดยใบบอกที่ ๕๒/๕๓๙๑ ลงวันที่
๓๑/๗/๒๔๕๙ กับใบบอกที่ ๕๘/
๖๐๕๗ ลงวันที่ ๒๗/๘/๒๔๕๙
แล้วควรรอฟังต่อไป

นาในเมืองไทย โดยมากไม่มีรั้วล้อม
เดย ถ้าบังคับให้ มีรั้วแล้ว ราษฎร
จะต้องเสียเงินมาก จะไม่ยอมกันได้

๕. ก็เช่น อย่าง ที่ ได้กล่าว มา แล้ว

ส่วน ค่าธรรมเนียมจับ ของที่ดิน นั้นมี
กฎหมายอยู่แล้วทงนั้น

มันจะโผล่ถึงข้อตกลงในที่ประชุมที่ปรากฏในท้ายความเห็นของแพนออกไฉน

“ที่ประชุมตกลงว่า ขอให้ข้าเถอมี่อำนาจออกหนังสือสำหรับที่ได้ชั่วคราวจนกว่าจะได้รับใบอนุญาต ให้ร่างแบบหนังสือสำหรับที่ไปขออนุญาตกระทรวง ฯ ๓ ฯ ”

ข้อตกลงนี้ ไคมตอย เพราะเจ้าน้ำที่ปกครองท้องถิ่นออกใบเหยียบย่ำได้ แล้ว ทำไมจึงจะแสดงออกหนังสือชนิดใหม่ไปอีกแล้ว ในเวลานั้นใบเหยียบย่ำใบของ ไฉน ๓ อย่างเท่าๆ ข้าราชการยังมีความรู้ไม่ถึง คิดว่าถ้ามีมากกว่า ๓ อย่างแล้ว ความรู้ของข้าราชการจะดีขึ้น ถวายก็ให้หนังสือสำคัญ ๓ อย่างนั้นก็แล้วกันแล้วความชัดของตามบทกฎหมายมาโดยทั้งหมด

ความเห็นก่อนเริ่มณฑลภิบาล

“ควรเด็กกฎหมายและประเพณีที่ออกนอกราชอาณาจักรโดยทางต่างประเทศปลูกสร้างพืชพันธุ์ ผลลงไปโดยไม่ได้รับหนังสืออนุญาตจากรัฐบาลแต่มีกรรมสิทธิ์ในทางปกครองความ ที่ทำเรื่องรวบรวมของปัจจุบันสำหรับจังหวัดที่ทำการทำเหมืองแร่เจริญแต่เฉพาะ ”

ความเห็นก่อนนั้น เห็นจะทำให้ราษฎรทั้งเมืองเป็นอบอบหมด เพราะปล่อยให้คนคิดกัน โสกราษฎรที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ กัน โสกราษฎรได้ทั้งหมดทุกรายคงได้เกิดมาแล้ว ในเบื้องต้น